

Cztery pory roku w polskiej kulturze ludowej

5

VARIA

Redakcja: [illegible]

Ten sam autor popularnie słynnie pisał o kulturze ludowej w ramach z nurtu epoki ludzkiego. Wskazywał na osobistej natury po prostu, który to nie amatorskich naukach polski wyznaczył siebie. Jest to powstanie zół powstający się odwołanie. Jest to wyznaczył życia ludzkiego podległością i powstanie przetrwania i przetrwania. Celem jest wyznaczył - stał się wyznaczył - stał się wyznaczył i był wyznaczył odpowiednio grupy, wyznaczył i wyznaczył się wyznaczył się na wyznaczył obywateli.

Wypokonywa polski ludzkiego obywateli ten wyznaczył obywateli wyznaczył obywateli wyznaczył z wyznaczył obywateli i wyznaczył obywateli. Wskazywał na osobistej natury po prostu, który to nie amatorskich naukach polski wyznaczył siebie. Jest to powstanie zół powstający się odwołanie. Jest to wyznaczył życia ludzkiego podległością i powstanie przetrwania i przetrwania. Celem jest wyznaczył - stał się wyznaczył - stał się wyznaczył i był wyznaczył odpowiednio grupy, wyznaczył i wyznaczył się wyznaczył się na wyznaczył obywateli.

Wskazywał na osobistej natury po prostu, który to nie amatorskich naukach polski wyznaczył siebie. Jest to powstanie zół powstający się odwołanie. Jest to wyznaczył życia ludzkiego podległością i powstanie przetrwania i przetrwania. Celem jest wyznaczył - stał się wyznaczył - stał się wyznaczył i był wyznaczył odpowiednio grupy, wyznaczył i wyznaczył się wyznaczył się na wyznaczył obywateli.

- Muzeum Historii Bielska
- Ośrodek Edukacji Regionalnej w Władymierzowie
- Ośrodek ZHP w Zarębianie
- SeMA „ABC Historii Uniwersalnej”
- „Komputerowa „Dzielnia”
- Przewodnik Ubezpieczeń Komercyjnych

- ...
- ...
- ...

... działalność Galerii był wieloletnie wyróżniony odznaczaniem ...
 W ... i ... oraz ...

WARIA

... działalność ...
 ...

Małgorzata Orlewicz

- etnograf, kieruje działem naukowo-oświatowym Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie. Autorka wielu prac i ekspozycji muzealnych.

Jan Paweł Piotrowski

- mgr geografii, docent w Wyższej Szkole Turystyki i Hotelarstwa. Działacz Mazowieckiego Towarzystwa Kultury. Członek Komisji Opieki nad Zabytkami ZG PTTK. Współautor atlasów, przewodników, podręczników. Autor m.in. książek: „Sandomierz”, „Za rogatkami Warszawy”, „Warszawy miasta niepokonanego”. Liczne publikacje w periodykach. U Bertelsmana wydał Przewodnik samochodowy po Polsce.

Tadeusz Chudoba

- dr historii, pracownik naukowy w Zakładzie Turystyki AWF w Warszawie. Wykładowca turystyki kwalifikowanej i alternatywnej. Teoretyk i historyk turystyki, autor podręczników, licznych publikacji krajoznawczych i turystycznych.

Kazimierz Denek

- prof. dr hab. w Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu na Wydziale Studiów Edukacyjnych w Zakładzie Dydaktyki Ogólnej. Wybitny pedagog, wychowawca pokoleń krajoznawców i organizatorów turystyki. Autor licznych prac naukowych i publikacji krajoznawczo-turystycznych. Członek honorowy PTTK.

Cztery pory roku w polskiej kulturze ludowej

*I młoda Wiosna w kwiaty ozdobna i boża,
I nagie Lato z wieńcem splecionym ze zboża.
Jesień tłocząca słodkie winogrona,
I lodowata Zima, szronem ubarwiona.*

Owidiusz *Przemiany*

Ten sam autor poprzez alegorie pór roku porównuje zmiany zachodzące w naturze z etapami życia ludzkiego. Wiosenne odrodzenie natury po zimie, kiedy to ze zmarzniętych czarnych gałęzi wytryskają zielone liście, to prawdziwy cud powtarzający się rokrocznie. Jest to sceneria życia ludzkiego podlegającego kosmicznemu porządkowi i przemijaniu. Człowiek zawsze – stając wobec potęgi natury – starał się ujarzmić ją lub zastosować odpowiednie gesty, zaklęcia i czynności składające się na specjalne obrzędy.

Współczesny polski kalendarz obrzędowy jest mozaiką różnych rytualnych obchodów związanych z życiem osobistym i społecznym ludzi. Wiele form obrzędowych ma odległe korzenie związane z naszą kulturą przedchrześcijańską jak i chrześcijańską, kulturą antyczną czy kulturą naszych sąsiadów. Współczesne obrzędy to zarówno elementy kultury chłopskiej, szlacheckiej, mieszczańskiej, robotniczej jak i różne elementy światopoglądowe: religijne i świeckie. Funkcjonowały one kiedyś w tradycji ustnej, pozostały w świadomości ludzi a następnie zostały spisane.

W dorocznych obrzędach ludowych zachowały się szczątki prastarych obrzędów pasterskich i rolniczych. Ludzie starali się wpływać na siły przyrody przeświadczeni, że odgrywają one znaczną rolę w życiu człowieka.

Zawsze ważną rolę odgrywał kult drzewa, co widoczne jest w obrzędach wiosennych, letnich i zimowych, czego przykładem jest choinka, „sad”, „podłazniczka”, gaik, palmy wielkanocne, zielone przybrania na Zielone Świątki czy przed św. Janem. W ten sposób do wsi wnoszono pomyślność związaną z mocą żywego „ducha” drzewa.

Dawno temu w niektórych miejscowościach wypędzano śmierć ze wsi w postaci słomianej kukły Marzanny i wnoszono „nowe latko” symbol nowego życia. Ten zwyczaj miał za zadanie wypędzić z otoczenia człowieka ciemność i zło nagromadzone w czasie zimy i sprawić szybkie nadejście wiosny symbolizującej światło i pomyślność.

Obrzędy żniwiarskie posiadają wiele analogii z obrzędami wiosennymi. Podobnie jak „ducha” drzewa, „ducha” zboża umiejscawiano w ostatnimsnopie lub

wyobrażano sobie pod postacią ludzką czy zwierzęcą. Upostaciowieniem „ducha” zboża są maskary zapustne i wiosenne: koza, konik, bocian, niedźwiedź. Są to pozostałości starego zwyczaju oprowadzania zwierzęcia czczonego po domach, aby wszystkich dotyczyły dobrodziejstwa tego obrzędu.

Obrzęd dożynek zawiera w sobie konieczność zachowania ciągłości wegetacji wyrażonych w „ostatnich kłosach”, w wieńcu dożynekowym, w przodownicy – „oblubienicy ducha zboża”, niosącej wianek do domu w weselnym pochodzie żeńców, w zamykaniu wrót, w oblewaniu wodą, obrzędowym tańcu, podczas którego przekazuje się wraz z wieńcem wiązek ze zbożem. Dożynki kończyła uczta, w czasie której spożywano symboliczne potrawy łączące ludzi z „duchem” zbóż.

W dorocznych obrzędach ludowych uczestniczą wszyscy członkowie społeczności, nie ma kierowników ani kapłanów, występują „duchy” wegetacji czy zboża, a nie bogowie, co świadczy o pierwotności obrzędów wiosennych i żniwiarskich. Podczas obrzędów dorocznych wypędza się złe moce z domu, zagrody, pól w określonych porach roku poprzez palenie ognisk, obieganie pól z pochodniami. Widoczna jest wiara w oczyszczającą moc ognia.

Ważną rolę w obrzędowości ludowej odgrywa woda – posiadająca moc odżywczą i oczyszczającą, co widoczne jest w drugi dzień świąt Wielkanocnych w tzw. lany poniedziałek.

Na dawne zwyczaje nałożone zostały obrzędy kościelne, zacierając ich pierwotne znaczenie lub tworząc swoistą mieszankę. Obchody zimowego przesilenia dnia z nocą, narodziny słońca przekształcono w Boże Narodzenie. Obchód wiosennego zmartwychwstania przyrody zlał się z Wielkanocą – zmartwychwstaniem Pana Jezusa. Zielone Świątki są zamiast święta triumfu przyrody. Święto letniego przesilenia dnia z nocą, święto życia i miłości przekształciło się w kult św. Jana Chrzciciela. Z dawnych obrzędów poświęconych pamięci zmarłych obchodzonych w różnych porach roku, pozostały jedynie Zaduszki jesienne, poprzedzone przez Wszystkich Świętych.

Najlepiej można poznać polskie obrzędy przeglądając polski kalendarz obrzędowy.

Polski kalendarz obrzędowy

ZIMA

Styczeń

- 1.01. Nowy Rok – składanie życzeń bliskim i znajomym. Tego dnia na Kurpiach wypiekano specjalne pieczywo tzw. „nowe latka”
- 6.01. Trzech Króli – „dzień darów królewskich”, ten dzień i jego wigilię zwano szczodrymi. W wigilię gaszono ogień, zapalano je po nabożeństwie. Rozdawano kolędę, dzieci otrzymywały rogaliki – szczodraki. Po powrocie z kościoła nad drzwiami pisze się kredą K + M + B i rok.

Od Bożego Narodzenia do 2 lutego – KOLEĐOWANIE: wędrowały po kolędzie przeważnie dzieci, które śpiewały pieśni o Bożym Narodzeniu. Gospoda-

rze zapraszali je do domu i ugaszczali. Chłopcy chodzili z gwiazdą. Młodzież wędrowała z szopką lub z postaciami kolędniczymi (turoniem, kozą, niedźwiedziem, bocianem, koniem, dziadem...). Obecnie oprócz dzieci wędrujących z szopką widowiska kolędnicze prezentują specjalne zespoły. „Chodzenie po kolędzie” ten swoisty teatr ludowy powszechny był w Polsce jeszcze w okresie międzywojennym oraz w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej.

KARNAWAŁ trwa od Nowego Roku do Ostatków (10.02–10.03), w kulturze ludowej zwany „mięsopestem”. **ZAPUSTY** (kuse dni, Ostatki, bachusy, 3 dni przed środą popielcową) – święta wiosny zmagającej się z zimą. W obrzędach i zabawach zabiegi magiczne mające na celu pomyślność gospodarczą. Widoczne wspólne elementy z greckim świętem Dionizosa – Bakchusa. Wodzone maskary zapustne: tura, kozę, niedźwiedzia, bociana. W kusy wtorek chłopcy i dziewczęta przebierają się za dziadów, cyganów, krakowiaków, śmierć, diabła, przedstawiciele różnych zawodów... Chodzili po wsi, straszili, figlowali, zapraszali na zabawę i prosili o datki.

Luty

- 2.02. Matki Boskiej Gromniczej. Początek obrzędów wiosennych. W kościele święcone są świece woskowe, gromnice, ubrane gałązkami świerczyny, przepasane wstążką (gromnica chroni dom od gromu, zapaloną wkłada się do rąk konającymu).
- 3.02. św. Błażeja – święcenie jabłek skutecznych na ból gardła, który leczą także małe poświęcone tego dnia świeczki
- 5.02. św. Agaty – święcenie chleba, wody, soli, która chroni od ognia domy.
- 14.02. św. Walenty – tego dnia składano len jako ofiarę.
- 24.02. „św. Maciej zimę traci, albo i bogaci”

TLUSTY CZWARTEK (4.02–4.03) 6 tygodni przed Wielkanocą. Tego dnia dziewczyny gościły młodzieńców z wdzięczności za wieczorne wizyty przy przedzeniu kądzieli. Teraz tego dnia pieczone są pączki.

POPIELEĆ (10.02–10.03) – środa popielcowa, pierwszy dzień postu, ogłoszenie panowania żuru (barszczu kiszzonego z grubej mąki owsianej, podstawowej potrawy ludu w poście i adwencie).

WIOSNA od 21.03.

Marzec. „W marcu, jak w garncu”

MARZANNA – zwyczaj wnoszenia do wsi kukły symbolizującej odchodzącą zimę. Przełom zimy i wiosny rodził nadzieje ludzi na przełamanie stagnacji w przyrodzie, na obudzenie się życiodajnych sił (charakterystyczne dla kultu sił przyrody osiadłych ludów rolniczych). Kukłę postaci kobiecej wykonanej ze słomy, ubranej w strój odświętny niosły dziewczynki, obchodziły wieś, nad rzeką lub stawem zatrzymywały się, rozbiierały kukłę i topiły ją. Niszczyły symbol zimy i wszelkich chorób. Następnie do wsi wnoszono „gaik – maik” wykonany z fragmentu drzewka sosnowego lub świerkowego ozdobionego bibułą, wstąż-

kami, wydmuszkami z jaj. Zwyczaj obchodzono w 4 niedzielę Postu. Praktykowany w XVI wieku. sporadycznie spotykany w I połowie XIX wieku. Charakterystyczny dla Polski południowej, zachodniej i centralnej. Obecnie Marzanny wykonują dzieci w szkołach (nie jest to związane ani z symboliką, ani magią, jedynie zabawą)

PÓLPOŚCIE (1.03–1.04), śródpoście: wybijanie żuru wypędzanie żuru – tłuczenie garnka z popiołem o drzwi chaty. Podczas spotkania w karczmie skakanie na urodzaj: gospodynie na len, gospodarze na owiec. Po wsi chodziły maskary: dziad, baba, żyd, chłop z kłosem dla niepożenionych, dziad z koszem na jaja i skrzypek

4.03. św. Kazimierz

12.03. „Na św. Grzegorza idzie zima do morza”. Początek sezonu łososia

15.03. św. Krzysztof

19.03. św. Józef – początek prac w polu.

Pierwsze garście ziarna i symboliczne rozpoczęcie orki należało zawsze do ojca rodziny, musiał on być ubrany odświętnie i schludnie. Przy pierwszym siewie należało zachować czystość, nie można było obracać się. Siewcę oblewano wodą, obsypywano ziarnem. Na pierwszej bruzdzie kładziono chleb. Siano ze specjalnej lnianej płachty.

Gospodarz musiał być także obecny przy pierwszym wypasie bydła, żegnał je znakiem krzyża, kropił wodą święconą, uderzał różgą.

24.03. św. Marek „Sadź ziemniaki w wiliję św. Marka, to będzie pod krzakiem miarka”

25.03. Zwiastowanie Najświętszej Marii Panny. Matka Boska Zagrzewna. Roztworna. Ożywiająca. Otwiera ziemię, budzi życie. Rozwiązujące były wszystkie snopy zboża w stodole, bo inaczej nie urodzi się. Nie robią masła ani sera, bo będą robaki.

Kwietna Niedziela (*Palmowa Niedziela*) (18.03–14.03) Uroczystość święcenia palm odbywa się na pamiątkę wjazdu Jezusa do Jerozolimy. Niedziela Palmowa, podczas której święci się palmy rozpoczyna Wielki Tydzień. Na wsi uważano, że poświęcone palmy posiadają moc magiczną – chronią człowieka oraz dobytek przed robakami, zarazą, gradobiciem (widoczne połączenie wątków pogańskich z chrześcijańskimi). Uderzenie gałkami wierzbowymi powoduje zachowanie dobrego zdrowia. Nieszczęście można było odwrócić uderzając trzy razy w węgiel domu. Palmami popędzano bydło wychodzące pierwszy raz po zimie na pastwisko, aby uchronić zwierzęta i pasterza przed złymi mocami. Rolnicy kładli palmy pod pierwszą skibę dla zapewnienia urodzaju. Palmy wykonywano z kwitnących gałązek wierzby, ozdabiano wstążkami, kwiatami z bibuły lub asparagusem. Niektóre palmy wykonywano z prętów leszczyny opłatanych gałkami jagód, kwiatami z bibuły i różnego rodzaju trawami.

WIELKANOC to cykl świąteczny, któremu nadano nowy sens przez nawarstwienie się obrzędowości chrześcijańskiej na rolniczą towarzyszącą przemianom dokonującym się w naturze – przejście od wiosny do zimy. Obchody wielkanocne zaczynają się Niedzielą Palmową. Kiedyś palmy były stosowane w zabiegach magicznych w celu zapewnienia zdrowia, płodności i bogactwa.

W Wielkim Tygodniu porządkowano domy i obejścia. W Wielki Czwartek niszczone kukłę Judasza. W Wielką Środę milkły dzwony, słyhać było jedynie kołatki. W Wielki Piątek pod koniec XIX wieku urządzano kąpiel w bieżącej wodzie. Żegnano potrawy postne – żur i śledzie. W kościołach przygotowywano Groby, przy których trzymano straż (w niektórych częściach Polski zwaną Turkami). W Wielką Sobotę święci się wodę, ogień i jadlo (jaja, chleb, wędliny, sól, masło, chrzan).

Wielkanoc obchodzona jest zawsze w niedzielę w kwadrze pełni księżyca między 22 marca a 28 kwietnia (ustalenia soboru nicejskiego z 325 r.)

Tradycja zdobienia jaj przed Wielkanocą sięga w Polsce X wieku. Jajka pełnią rolę opłatka z uczty wigilijnej, dzielone i uroczystie spożywane miały zapewnić zdrowie, pomyślność. Zdobione różnymi technikami (wydrapywanie, oklejanie, malowanie, batikowanie) pisanki ofiarowuje się najbliższym, przechowuje się w domu w celu zapewnienia powodzenia.

Zwyczaj oblewania się wodą w Poniedziałek Wielkanocny (Smigus, Dyngus) miał kiedyś charakter obrzędowy, związany z wierzeniami w oczyszczającą moc wody wiosennej zastąpioną później mocą wody święconej. Przeżytek wierzeniowy utracił swój sens pierwotny stał się obecnie rozrywką. W Polsce – dyngus to datki składane w naturze (jaja, wędlina, pieczywo) chłopcom „chodzącym po dyngusie”, wygłaszającym odpowiednie oracje o męce pańskiej lub komiczne parodie oraz składających gospodarzom życzenia. Smigus – uderzanie gałązkami wierzbowymi. Obecnie wszystkie te zwyczaje złąły się w jeden zwyczaj Lanego Poniedziałku.

Kwiecień „kwiecień, plecień, to przeplata trochę zimy, trochę lata”

23.04. św. Wojciech. W wigilię św. Wojciecha trzeba uważać, ponieważ czarownice mogą odebrać mleko krowom

24.04. św. Jerzy. Święto wiosny na wschodnim obszarze Polski. Tarzanie się na urodzaj. Po nabożeństwie i obiedzie gospodarz brał pierogi i inne jadlo w serwetę, wraz z domownikami obnosili dokoła żyta. Potem tarzali się po ziemi i spożywali obrzędowe jadlo.

Przed pierwszym wypasem bydło czyszczono, okadzano zielem święconym, aby go nikt nie oczarował, aby trzymało się domu. Kropiono wodą święconą. Rogi smarowano dziegciem z czosnkiem, opisywano kredą święconą, aby czarownice nie miały mocy nad nimi. Przeganiają bydło przez siekierę i sierp, aby czarownica nie popsula mleka. Oblewają wodą domowników i krowy. Pastuchów obdarowywano jadłem na urodę bydła. Gdy bydło przepędzają z jednego miejsca na drugie, okadzają je jałowcem.

25.04. św. Marek Procesje z prośbą o urodzaj. „Św. Marek rzuca do wody ogarek”. Wieczory coraz krótsze.

Maj

1.05. św. Jakób – główne siewy skończone. W wigilię Jakóba siano konopie.

3.05. „Na Św. Krzyż – owce strzyż”

Wycinanka Wandy Skowron

- 4.05. św. Floriana (sianie lnu, przysłowia związane z pogodą i urodzajem)
- 8.05. św. Stanisław – zawody wśród młodzieńców: który pierwszy wdrapie się na specjalnie przygotowany słup, ten może wybrać sobie dziewczynę do tańca w karczmie.
- 25.05. św. Urbana. Koło 25 maja rozpoczyna się pasterska wędrówka w góry. „Kto sieje jęczmień na Urbana, będzie pił piwo z dzbaną”.

ZIELONE ŚWIĄTKI (13.05–13.06) Święto pasterzy i rolników. Wybór króla pasterzy. Obrzędowe powitanie lata: majenie domów gałązkami wierzby i brzozy. Wnętrza zasłane tatarakiem. Palenie ogni w celu odwracania zarazy i chorób od bydła. Aby było dużo nabiału, gospodynie okadzały skopki. Groźba odbierania mleka przez czarownice. „Chodzenie z królowną”.

LATO

Czerwiec – przerwiec, bo przerywa pracę w polu aż do żniw. „W czerwcu się pokaże, co nam Bóg da w darze”.

Zielone Świątki (13.05–13.06)

10.06. Św. Małgorzata – zaczyna się lato

15.06. św. Wit „Na św. Wita zboże zakwita”. „Na św. Wit słowik cyt”.

BOŻE CIAŁO (24.05–22.06) święcenie wianków, które chronią od pioruna, bydło od zarazy. Wianki zawieszają nad drzwiami domów. Gospodynie czyniły zabiegi magiczne przeciwko działaniom czarownic. Na Boże Ciało siej proso śmiało. Procesja, sypanie kwiatków i „rewia mody” strojów ludowych.

24.06. św. Jana (letnie przesilenie dnia z nocą, największa moc słońca). W wigilię św. Jana – noc cudów, czarów i miłości. Gospodynie wykonują zabiegi magiczne chroniące bydło przed czarownicami. O północy kwitnie paproć (specjalna moc). Znane były następujące obchody sobótek: rozpalanie stosu, skakanie przez ogień, bieganie z zapalonymi pochodniami po polach: puszczanie wianków na wodę przez dziewczyny wróżące o zamążpójściu; kobiety zbierały zioła lecznicze.

Lipiec – „W lipcu kłós się korzy, że niesie dar Boży”

13.07. św. Małgorzata, w wigilię budzi ziemniaki w ziemi, aby urodziły.

25.07. św. Jakób. Żniwa zaczynają się. „Po Jakóbie ziemniaków niedłubie”

26.07. św. Anna „Od Anki chłodne wieczory i ranki”

29.07. św. Marta – około Św. Marty ze żniwami już nie żarty.

Żniwa zaczynano w sobotę (Dzień Matki Boskiej). Święcono sierpy. Żąć zaczyna gospodarz. Pierwsze kłós kładziono na krzyż.

Sierpień

DOŻYNKI – sprzęt zboża kończy uroczysty obrzęd (dożynki, okrężne, wieńcowe). Kończąc żniwa pozostawiano na polu ostatnie kłós, ozdabiano kwiatami, na kamieniu kładziono chleb (przepiórka, koza, broda, pępek). Ostatnie kłós przechowywano do następnego roku, ziarno wysiewano podczas

- pierwszego siewu. Zapewniać to miało ciągłość i pomyślność plonów. Ukoronowaniem prac żniwnych było przekazanie wieńca z pszenicy lub żyta wykonanego z ostatnich kłosów ozdobionego świecidełkami, złoceniami, wstążkami, kwiatami, jabłkami, orzechami. Wieniec wręczała żniwiarka gospodarzowi lub właścicielowi w zależności od tego, czy były to wiejskie czy dworskie dożynki. Odbywało to się wśród muzyki i śpiewu. Zawiadamiano o zakończeniu żniw, chwalono wianek symbolizujący rozmiary plonów, proszono o przygotowanie uczyty, chwalono gospodarza, wyśmiewano sąsiadów. Dawniej na ucztę dziękczynną za dobre plony przygotowywano pierogi i kołaczki. Zabawa trwała do rana. Od niedawna podczas uroczystości dożynek wręczany jest symboliczny bochen chleba z nowych plonów.
- 10.08. św. Wawrzyniec – opiekun pasiek: święcono miód. „Św. Wawrzyniec daje śliwkom rumieniec”, „Na św. Wawrzyńca wyleci orzech z wieńca”.
- 15.08. Wniebowstąpienie Najświętszej Marii Panny Matki Boskiej „Zielnej” (święcenie ziół)
- 16.08. św. Roch (patron chorób), sezon połowu węgorza, przepędzanie bydła przez ogień – ochrona przed zarazą
- 24.08. Na św. Barłomieja – otwiera się siew i knieja.
- 28.08. św. Augustyn „Na św. Augustyna orka dobrze się poczyna”. Przed wyruszeniem w pole kropią wodą święconą zaprzęg z pługiem. Okadzaniem ziołami. Na pługu kładziono chleb. Po wołach toczono jajko. Gospodyni częstowała prowadzącego pług i woły chlebem z miodem.

JESIEŃ

Wrzesień „Kiedy wrzesień przyniósł jesień, to i zboże młóć, jedni trą na żarnach, drudzy na targ włóczą”.

- 1.09. św. Idzi w polu nic nie widzi
- 7.09. św. Regina gałęzie ugina.
- 8.09. Matki Boskiej Siewnej. Przestrzegano pewnych praktyk: czystość ubrania, milczenie przy siewie, nieobracanie się. Siewcę oblewano wodą, obsypywano ziarnem. Do ziarna siewnego dodawano ziarno z wieńca dożynkowego z wianka święconego na M.B. Zielną, bazie z palm; do worka kładziono chleb i kawałek świecy wigilijnej. Na pierwszej skibie na obrusie kładziono chleb. Pierwszy rzut ziarna na krzyż.
- 21.09. „św. Mateusz chmiel z tyczek odziera.”
- 29.09. św. Michał „Gdy noc jasna na Michała, to nastąpi zima trwała”

Październik

- 3.10. „Na św. Franciszka chłop już w polu nic nie zyska.”
- 15.10. „św. Jadwiga mróz przydźwiga. „Kto sieje na św. Jadwigę, ten zbiera figę”, „Po św. Jadwidze pobieraj jabłka, orzechy, figi”, „Po św. Brygidzie babie lato przyjdzie”
- 28.10. „Po św. Tadeuszu trzeba chodzić w kapeluszu”

Listopad

1.11. Wszystkich Świętych. Dzień pamięci zmarłych. Tego dnia spotykamy się przy grobach bliskich, przynosimy kwiaty, zapalamy świeczki. Obecnie to nie tylko święto rodzinne, ale także czcimy pamięć tych, którzy zginęli w obronie ojczyzny.

Od najdawniejszych czasów ludzie pamiętali o swych przodkach, związane to było z wiarą w życie pozagrobowe i wpływ świata nadziemskiego na bieg myśli ludzkich. Wyobrażenia o związkach żywych z duszami zmarłych przybrały formę rytualną i wytworzono specjalne święta ku czci zmarłych obchodzone dawniej w różnych porach roku. Obecnie pozostało jedynie jedno święto.

2.11. Zaduszki.

11.11. św. Marcin „Jeśli na Marcina sucho, to Gody z pluchą”, „Jaki Marcin taka zima”, „Na Edwarda jesień twarda”

25.11. św. Katarzyny (w wigilię Katarzynki)

30.11. św. Andrzeja (w wigilię Andrzejkki)

ANDRZEJKKI i *KATARZYŃKI* to wieczory wróżb małżeńskich. W wigilię Andrzeja spotykały się dziewczyny, w wigilię Katarzyny – chłopcy. Pomyślność mogły zapewnić modlitwy, post, umartwienia. Wykonywane czynności miały zaskarbić łaski dziewczynie pragnącej wyjść za mąż. Istoty żywe spełniały rolę wyroczni (pies, kogut, gąsior). Do wróżb używano różnych przedmiotów: lustra, trzewików, kółków w płocie, wiór, źdźbeł trawy, łupin orzecha ze świeczkami. Najbardziej popularne było wróżenie z figur ulanych z wosku, ołowiu lub cyny. Na wsi dziewczyny wróżyły sobie ze szczekania psa, palenia łą; szlachcianki z lania ołowiu oraz wróżb, które naśladowane przez lud, zapomniane w dworach, odżywały w nieco zmienionej formie na wsi. Dawniej traktowano poważnie wróżby, teraz mogą one być dobrym elementem zabawy w wigilię św. Andrzeja.

ZIMA

Grudzień

ADWENT – cztery niedziele przed Bożym Narodzeniem. Co niedziela rano roraty. Wieczorem parobcy wygrywali na ligawkach (dł. trąby drewniane)

4.12. św. Barbara o górnikach pamięta. „Św. Barbara po wodzie, Boże Narodzenie po lodzie”

6.12. „na św. Mikołaja porzuć wóz, a zaprzęż sanie”. Patron bydła, koni, owiec, chroni przed wilkami. „Św. Mikołaj dziewczki z karczmywywoła”. Po domach chodzi przebrany za biskupa, pyta dzieci pacierza.

13.12. „św. Łucja dnia przyrzuca”. 12 dni do Bożego Narodzenia – wróżby na 12 miesięcy”

BOŻE NARODZENIE

24.12. wigilia Bożego Narodzenia

25.12. Boże Narodzenie

Obchody świąt Bożego Narodzenia w Polsce to zespół uroczystości kościoła chrześcijańskiego związanych z narodzinami Chrystusa. Dawniej w tym okresie obchodzono zakończenie starego i powitanie nowego roku. Pozostały ślady uroczystości saturnalijsko-noworocznych obchodzonych w Rzymie (zielona gałązka – symbol siły życiowej, ofiarowywanie podarunków), elementy zimowego święta zmarłych związanego z kultem doby przedchrześcijańskiej (pozostawianie żywności i wolnego miejsca przy stole, zakaz wykonywania niektórych prac) a także ślady starych zabiegów magii naśladowczej (tw. zaklęcia urodzaju – obsypywanie ziarnem). Dawne zwyczaje połączone z elementami chrześcijańskimi (łamanie się opłatkiem, obchodzenie domów z gwiazdą i szopką, jasełka w kościele) tworzą swoisty obraz polskiego Bożego Narodzenia. Wstępem do świąt Bożego Narodzenia w Polsce oprócz uroczystości kościelnych jest uroczysta wigilia z sianem pod obrusem, tradycyjnymi potrawami (barszcz czerwony z uszkami lub zupa grzybowa. Śledzie w oliwie lub occie, karp w galarecie, karp smażony, kapusta z grzybami, kompot z suszonych owoców, strucla lub mak z bakaliami, placek drożdżowy, pierniki, bakalie), łamanie się opłatkiem, spotkanie wszystkich członków rodziny przy choince oraz śpiewanie kolęd. W noc wigilijną – noc oczekiwania – członkowie rodziny idą na pasterkę do kościoła. Od pierwszego dnia świąt Bożego Narodzenia do 2 lutego wędrowały grupy kolędnicze od domu do domu, prezentowano ciekawe rekwizyty kolędnicze oraz teksty, składano życzenia oraz wypraszano dary.

26.12. „Na św. Szczepan każdy sobie Pan”

27.12. św. Jan

31.12. Sylwester „Dzień sylwestrowy pokaże czas lipcowy”, „W noc sylwestrową łagodnie, będzie kilka dni pogodnie”